

**avocatul
poporului**
OMBUDSMAN

RAPORT TEMATIC

Evaluarea răspunsului Guvernului Republicii Moldova privind respectarea drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului și Zona de Securitate în contextul crizei energetice din 2024-2025

RAPORT TEMATIC

Evaluarea răspunsului Guvernului R.Moldova privind respectarea drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului și Zona de Securitate în contextul crizei energetice din 2024-2025

Perioada de monitorizare 01.01.2025 – 01.12.2025

Coordonat

Ceslav PANICO,

Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

Autori

Vladimir IGNATCHII,

Consultant principal din Direcția Examinarea Cererilor și Protecția Persoanelor

Olesea DORONCEANU,

Șefa Direcției Examinarea Cererilor și Protecția Persoanelor

Veaceslav URSU,

Șeful Reprezentanței Varnița a Oficiului Avocatului Poporului

Oxana GUMENNAIA,

Adjuncta Avocatului Poporului

Chișinău, 2025

CUPRINS

I. Cadrul național și internațional relevant

II. Introducere. Necesitatea studiului

III. Contextul general. Informații generale și date statistice despre regiunea transnistriană și factorii care au generat criza economică în regiune

IV. Acțiunile întreprinse de către autoritățile publice în vederea gestionării crizei energetice

4.1. Dreptul la cel mai înalt standard de sănătate

4.2. Dreptul la protecție socială

4.3. Dreptul la educație

4.4. Dreptul la acces liber la justiție

4.5. Respectarea drepturilor persoanelor private de libertate din regiunea transnistreană

Concluzii

Recomandări

I. Cadrul național și internațional relevant

Acte internaționale:

- Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 1950
- Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități din 2006
- Convenția ONU împotriva torturii din 1984
- Convenția UNESCO împotriva discriminării în domeniul educației din 1960
- Convenția privind drepturile copilului din 1989
- Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale din 1966
- Pactul internațional privind drepturile civile și politice din 1966
- Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948
- Carta Socială Europeană (revizuită) din 1996
- Convenția OIM nr. 102 privind normele minime de securitate socială din 1952

Acte naționale:

- Constituția Republicii Moldova nr. 1/1994
- Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152/2014
- Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004
- Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern
- Legea nr. 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)
- Legea nr. 173/2005 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria)
- Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război
- Legea nr. 411/1995 privind ocrotirea sănătății
- Legea asistenței sociale nr. 547/2003
- Legea nr. 1435/2002 pentru compensarea diferenței de tarife la energia electrică și la gazele naturale utilizate de locuitorii unor localități din raioanele Dubăsari, Căușeni și Anenii Noi
- Hotărârea Parlamentului Nr. 286/2024 privind declararea stării de urgență
- Hotărârea Guvernului nr. 698/2017 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Justiției
- Hotărârea Guvernului nr. 146/2021 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Educației și Cercetării
- Hotărârea Guvernului nr. 148/2021 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Sănătății
- Hotărârea Guvernului nr. 698/2017 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale
- Hotărârea Guvernului nr. 118/2023 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Energiei

- Hotărârea Guvernului nr. 134/2001 cu privire la Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova
- Hotărârea Guvernului nr. 677/2024 cu privire la aprobarea Planului de măsuri pentru pregătirea de sezonul de încălzire 2024-2025
- Hotărârea Guvernului nr. 516/2025 cu privire la aprobarea Planului de măsuri pentru pregătirea de sezonul de încălzire 2025-2026

II. Introducere. Necesitatea studiului.

Avocatul Poporului își desfășoară activitatea în temeiul art. 59¹ din Constituția Republicii Moldova¹, Legii nr. 52/2014 din 3 aprilie 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)² (în continuare – Legea nr. 52/2014), Principiilor de la Paris adoptate prin Rezoluția Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite nr. 48/134 din 20 decembrie 1993³, Principiilor de la Veneția din 2019⁴ și altor acte naționale și standarde internaționale, asigurând astfel promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în Republica Moldova.

În conformitate cu art. 1 din Legea nr. 52/2014, Ombudsmanului îi revine funcția de asigurare a respectării drepturilor și libertăților omului de către autoritățile publice, de către organizații și întreprinderi indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, de către organizațiile necomerciale și de către persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile.

Potrivit prevederilor art. 11 lit. e) și k) din Legea nr. 52/2014, Avocatul Poporului este în drept să verifice respectarea și exercitarea conformă de către autoritățile publice, de către organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, de către persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile a atribuțiilor acestora privind respectarea drepturilor și libertăților omului, și să solicite și să primească de la acestea informațiile, documentele și materialele necesare pentru exercitarea atribuțiilor, inclusiv informațiile oficiale cu accesibilitate limitată și informațiile atribuite la secret de stat în condițiile legii.

Respectarea drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv în situații de criză, constituie o obligație esențială a unui stat de drept. Asigurarea accesului populației la servicii publice de bază precum încălzirea, energia electrică, sănătatea, educația și protecția socială reprezintă nu doar un imperativ moral, ci și o exigență legală derivată din angajamentele internaționale asumate de Republica Moldova.

Responsabilitatea statului în raport cu regiunea transnistreană. Având în vedere că regiunea transnistreană se află în afara controlului efectiv al autorităților constituționale ale Republicii Moldova, responsabilitatea statului pentru respectarea drepturilor omului în acest teritoriu este una

¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro

² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147958&lang=ro#

³ <https://www.legal-tools.org/doc/b38121/pdf>

⁴ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)005-e)

limitată, fiind guvernată de standardele dezvoltate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind teritoriile necontrolate. Conform acestei jurisprudențe constante, Republica Moldova nu poate fi ținută responsabilă pentru actele sau omisiunile autorităților de facto din regiunea transnistreană, însă îi revine obligația pozitivă de a depune toate eforturile rezonabile și adecvate (due diligence / best efforts) pentru a asigura respectarea drepturilor omului, în măsura posibilului, prin mijloace politice, diplomatice, administrative, umanitare și juridice. Această obligație include adoptarea de măsuri menite să atenueze efectele situațiilor de criză asupra populației, facilitarea accesului la servicii esențiale în zonele aflate sub jurisdicția sa efectivă, precum și cooperarea cu partenerii internaționali, fără ca aceste acțiuni să implice recunoașterea sau legitimarea structurilor neconstituționale de la Tiraspol ori să afecteze procesul de reintegrare a țării.

Începând cu 01.01.2025, regiunea transnistreană a fost afectată de o criză energetică severă, generată de decizia unilaterală a SAP „Gazprom” de a sista complet livrările de gaze naturale către această regiune. În lipsa unor alternative viabile de aprovizionare și a infrastructurii corespunzătoare pentru a face față unei astfel de situații, accesul locuitorilor din stânga Nistrului la resurse energetice esențiale a fost grav perturbat, ceea ce a avut consecințe directe asupra exercitării unor drepturi fundamentale.

Această criză a expus populația la riscuri majore, în special în localitățile din Zona de Securitate, unde furnizarea de gaze naturale, agent termic și apă caldă a fost complet întreruptă. În absența unui sistem alternativ funcțional, infrastructura electrică existentă s-a dovedit insuficientă pentru a acoperi nevoile crescute ale gospodăriilor, ceea ce a afectat grav condițiile de trai ale populației, în special ale grupurilor vulnerabile – **aceste aspecte au stat la baza inițierii de către Avocatul Poporului, în ianuarie 2025, a unui Raport special.**

Prezentul raport are drept scop **evaluarea acțiunilor instituțiilor de stat ale Republicii Moldova în vederea diminuării impactului crizei energetice asupra respectării drepturilor fundamentale ale locuitorilor din regiunea transnistreană și prevenirea problemelor de acest gen în viitor.** În acest sens, au fost identificate cinci domenii-cheie pentru analiză, întrucât acestea au fost afectate în mod direct și semnificativ de criza energetică: dreptul la cel mai înalt standard de

sănătate; dreptul la protecție socială; dreptul la educație; dreptul la acces liber la justiție respectarea drepturilor persoanelor private de libertate din regiunea transnistreană.

Acest raport se bazează pe analiza cadrului legal internațional și național, sesizarea autorităților administrative centrale ale Republicii Moldova, analiza răspunsurilor parvenite către OAP, precum și studiul deciziilor emise de organele de stat. Toate acestea, sunt componentele care au stat la baza metodologiei de cercetare a raportului având ca obiectiv identificarea eventualelor deficiențe, precum și formularea de recomandări în vederea alinierii politicilor și practicilor la standardele internaționale aplicabile.

În contextul crizei energetice din regiunea stângă a Nistrului, OAP nu a recepționat cereri/plângeri individuale din partea persoanelor din stânga Nistrului sau din Zona de Securitate în 2025.

Este de menționat faptul că, Avocatul Poporului monitorizează constant respectarea drepturilor omului în regiunea transnistriană, iar în toate Rapoartele Anuale privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova este inclus un subcapitol privind Respectarea drepturilor și libertăților omului în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender (regiunea transnistreană) ⁵.

Accesul liber al Avocatului Poporului în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender rămâne extrem de restricționat. În prezent, nici Avocatul Poporului, nici instituția pe care o conduce (OAP) nu au acces liber, necondiționat și sistematic în regiune, astfel devenind imposibilă îndeplinirea efectivă a atribuțiilor de monitorizare, promovare și protecție a drepturilor omului în regiunea transnistreană. Avocatul Poporului constant face apeluri către autorități, ambasade și organizații internaționale de profil să faciliteze accesul instituției în regiune. Este important să menționăm faptul că, orice interacțiune a Avocatului Poporului cu structurile de la Tiraspol este realizată exclusiv în conformitate cu Principiile de la Paris și standardele internaționale, fără a implica în vreun fel legitimizarea acestora sau împiedica procesul de reintegrare a țării.

În situația de criză de orice natură, într-un teritoriu aflat în afara controlului guvernamental, regiunea transnistreană reprezintă un spațiu prielnic pentru propagarea necontrolată și necontrolabilă a unor ”știri” care nu au, o fundamentare justificată și reală bazată pe date veridice, analize, concluzii.

Beneficiind de astfel de spațiu, volumul știrilor răspândite de către furnizorii de informație care nu se află sub controlul legislației naționale a căpătat noi dimensiuni în contextul situației stării de urgență în legătură cu războiul din Ucraina.

Astfel, în acest context, ca răspuns la scrisoarea primită de la „împuternicitul pentru drepturile omului” din regiunea transnistreană, Veaceslav Cosinschii, din 22 ianuarie 2025 (care solicită intervenția Avocatului Poporului în situația de criză), pentru o monitorizare mai obiectivă, Avocatul Poporului Cezar Panico a solicitat repetat facilitarea și eliminarea restricțiilor privind accesul angajaților Oficiului Avocatului Poporului și experților naționali și internaționali în regiunea transnistreană pentru monitorizarea independentă a situației privind respectarea drepturilor omului (repetat a solicitat și în ianuarie 2025).⁶

Restricționarea accesului OAP în regiune pentru documentarea situației și lipsa/limitarea datelor deschise (și credibilitatea acestora) a constituit o provocare pentru a înțelege situația mai aprofundată a persoanelor din stânga Nistrului în contextul crizei energetice 2024-2025.

⁵ <https://ombudsman.md/rapoarte/drepturile-omului/anuale/>

⁶ <https://ombudsman.md/criza-sociala-din-regiunea-transnistreana-si-impactul-asupra-drepturilor-omului-avocatul-poporului-solicita-eliminarea-barierilor-care-impiedica-accesul-in-regiune/>

Metodologia studiului și limitele evaluării. Prezentul raport a fost elaborat în baza unei metodologii calitative și descriptive, axate pe analiza conformității acțiunilor autorităților publice ale Republicii Moldova cu standardele naționale și internaționale în domeniul drepturilor omului, în contextul crizei energetice din perioada 2024–2025. Metodologia a inclus: analiza cadrului normativ național și internațional relevant; examinarea deciziilor și dispozițiilor emise de autoritățile publice centrale în perioada stării de urgență; analiza răspunsurilor oficiale furnizate de instituțiile publice sesizate de Oficiul Avocatului Poporului; vizite constante de monitorizare în zonele afectate; precum și monitorizarea indirectă a situației prin informații publice și jurnalistice⁷; rapoarte ale organizațiilor societății civile⁸ și ale organizațiilor internaționale de profil.

Având în vedere lipsa accesului liber, necondiționat și sistematic al Avocatului Poporului în regiunea transnistreană, evaluarea situației din localitățile aflate în afara controlului efectiv al autorităților constituționale s-a bazat preponderent pe surse alternative și indirecte, fapt care constituie o limitare obiectivă a cercetării. Datele și informațiile provenite din regiunea transnistreană nu au putut fi verificate integral din surse independente, iar concluziile formulate reflectă exclusiv nivelul de diligență, măsurile întreprinse și capacitatea de intervenție a autorităților Republicii Moldova în limitele competențelor și controlului efectiv exercitat.

Evaluarea nu are ca scop atribuirea de responsabilitate autorităților constituționale pentru actele sau omisiunile structurilor de facto din regiunea transnistreană, ci urmărește aprecierea modului în care statul și-a îndeplinit obligațiile pozitive de a preveni, diminua și gestiona impactul crizei energetice asupra drepturilor fundamentale ale populației, în conformitate cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și standardele internaționale aplicabile în situații de criză și teritorii necontrolate.

Riscurile dezinformării în contextul crizei. În contextul crizei energetice din perioada 2024–2025, riscul dezinformării și al manipulării informaționale a fost sporit, în special în localitățile din stânga Nistrului și Zona de Securitate, aflate în proximitatea unui teritoriu necontrolat efectiv de autoritățile constituționale. Lipsa accesului la informații verificate și pluraliste favorizează răspândirea unor narațiuni incomplete sau eronate, cu potențial de a influența percepțiile publice și de a afecta implementarea măsurilor de interes public, inclusiv a celor privind securitatea energetică. În acest context, informarea populației din surse credibile, comunicarea publică coerentă și transparentă, precum și consolidarea eforturilor de comunicare din partea autorităților publice reprezintă elemente esențiale pentru prevenirea tensiunilor sociale și pentru asigurarea unei gestionări eficiente a situațiilor de criză.

⁷ <https://www.zdg.md/investigatii/ancheta/impedimentul-transnistrean-proiectul-care-urma-sa-salveze-mai-multe-localitati-din-perimetrul-zonei-de-securitate-de-dependenta-energetica-fata-de-regiunea-separatista-a-ajuns-in-bl/> ; <https://zonadesecuritate.md/>

⁸ <https://promolex.md/>

III. Contextul general. Informații generale și date statistice despre regiunea transnistriană și factorii care au generat criza economică în regiune.

Considerând situația și riscurile privind aprovizionarea cu gaze naturale, la data de 11.12.2024, Comisia pentru Situații Excepționale și, ulterior, Guvernul au propus declararea stării de urgență pe întreg teritoriul Republicii Moldova pe o perioadă de 60 zile, începând cu data de 16.12.2024. Astfel, la data de 12.12.2024, legislativul a aprobat Hotărârea Parlamentului nr. 286/2024 privind declararea stării de urgență, începând cu 16.12.2024.

Necesitatea instituirii stării de urgență a fost impusă de riscurile iminente privind sistarea livrărilor de gaze naturale din partea SAP „Gazprom” către regiunea transnistreană a Republicii Moldova, fapt care urma să genereze un deficit de energie electrică de circa 70% pe malul drept al Nistrului și o criză de proporții pe malul stâng, inclusiv cu consecințe umanitare și sociale.⁹

Începând cu 01.01.2025, operatorul regional de transport SRL „Tiraspoltransgaz” a sistat complet livrarea de gaze naturale în regiunea transnistreană, în localitățile Varnița, Molovata-Nouă, Roghi, Cocieri, Vasilievca, Corjova a fost întreruptă furnizarea de gaze naturale. Totodată, localitățile Copanca, Hagimus, Fârlădeni, Coșnița, Pohrebea, Dorotcaia, Pîrîta, se aflau într-o situație de risc ridicat, alimentându-se cu gaze naturale din stocurile din conducta de gaze.

În baza cercetării efectuate de către reprezentanții OAP (monitorizarea continuă din ianuarie 2025), s-a constatat că, unele localități s-au confruntat cu mai multe provocări. În luna ianuarie 2025, localitățile Varnița, Copanca, Corjova, Mahala, Molovata Nouă, Cocieri și Vasilievca s-au confruntat cu stoparea completă a aprovizionării cu gazele naturale.

De asemenea, alimentarea cu energie electrică a fost asigurată de către Centrala Termoelectrică Moldovenească (MGRES) care a funcționat pentru o perioadă pe bază de cărbune precum și Centrala Hidroelectrică de la Dubăsari. Începând cu data de 03.01.2025, în regiunea transnistreană au avut loc întreruperi programate de energie electrică în întreaga regiune cu durata de 3-5 ore pentru toate blocurile incluse în Normativul de deconectări.

Criza energetică a afectat toți locuitorii din regiune, dar în mod deosebit grupurile vulnerabile de persoane din regiunea de pe malul stâng al Nistrului, precum persoanele cu dizabilități fizice și psihice, persoanele în etate, copiii, pacienții internați în instituții medicale, dar și persoanele private de libertate.

Potrivit datelor furnizate de Agenția Servicii Publice, la 31.12.2025, în Registrul de stat al populației erau luați în evidență **364 885** de locuitori domiciliați în localitățile din stânga Nistrului și municipiul Bender. Structura demografică arată o diversitate etnică, incluzând moldoveni/români, ucraineni și ruși, precum și un număr mic de alte grupuri etnice. Conform

⁹ Raport Comisiei pentru Situații Excepționale privind acțiunile întreprinse în perioada stării de urgență (16 decembrie 2024 - 13 februarie 2025). Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-03/raport_cse_24-25_ro_0.pdf

datelor oficiale, în luna decembrie 2025, **356 833 de persoane din regiune dețineau cetățenia Republicii Moldova.**¹⁰

IV. Acțiunile întreprinse de către autoritățile publice în vederea gestionării crizei energetice

Având în vedere riscurile majore privind securitatea aprovizionării cu energie electrică și gaze naturale, Guvernul Republicii Moldova a inițiat măsuri de pregătire pentru sezonul de încălzire 2024–2025 și acțiuni de diminuare a impactului asupra prețurilor și de asigurare a continuității furnizării resurselor energetice în eventualitatea unor limitări.

În scopul prevenirii declanșării unei crize energetice și sociale umanitare ca urmare a sistării livrărilor de gaze naturale de către concernul rus SAP „Gazprom” de la 01.01.2025 către malul stâng al Nistrului, Guvernul a realizat o serie de acțiuni menite să sporească reziliența energetică și să ofere suport cetățenilor afectați.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 677/2024¹¹ a fost aprobat Planul de măsuri pentru pregătirea sezonului de încălzire 2024–2025, iar aceeași hotărâre a instituit Comisia guvernamentală de coordonare a măsurilor de pregătire și de atenuare a impactului crizei energetice în cazul limitării furnizării gazelor naturale și/sau energiei electrice.

În toamna anului 2024, autoritățile de la Chișinău, prin canalele de comunicare agreate în procesul de negocieri pentru reglementarea transnistreană, au transmis propuneri către structurile de la Tiraspol privind crearea unei platforme comune în domeniul energetic, pentru identificarea soluțiilor la eventualele probleme ce ar putea afecta ambele maluri ale Nistrului. Toate propunerile Chișinăului au fost ignorate sau respinse, iar Tiraspolul a manifestat o retorică provocatoare și mesaje de escaladare. În paralel, la 09.12.2024, regimul de la Tiraspol a instituit „stare de urgență” economică, aplicată de la 11.12.2024, inclusiv cu restricții asupra unor drepturi fundamentale. Autoritățile constituționale au solicitat renunțarea la aceste restricții, au propus sprijin locuitorilor regiunii și au făcut apel la cooperare, refuzate de Tiraspol.

În urma agravării situației și a riscului real de sistare a livrărilor, Parlamentul, prin Hotărârea Parlamentului nr. 286/2024¹², începând cu 16.12.2024, a fost declarată stare de urgență pe întreg teritoriul Republicii Moldova, iar CSE a fost împuternicită să emită dispoziții obligatorii pentru gestionarea eficientă a crizei. Activitatea CSE a fost sprijinită de Centrul de dirijare în situații excepționale al IGSU, iar din 26.12.2024 a fost activată o Celulă de criză.

¹⁰ Comunicat Oficial – Biroul Politici de Reintegrare din 20 ianuarie 2026. Disponibil:

<https://gov.md/ro/comunicate-de-presa-bpr/356-833-de-locuitori-din-regiunea-transnistreana-poseda-cetatenia>

¹¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145465&lang=ro

¹² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146220&lang=ro

La 01.01.2025, SAP „Gazprom” a sistat livrările de gaze naturale către malul stâng al Nistrului, ceea ce a condus la trecerea regiunii într-un regim minim de consum din rezerve și la întreruperi planificate de energie electrică. Localitățile aflate sub jurisdicția autorităților constituționale, dar conectate la rețelele malului stâng al Nistrului, au fost direct afectate.

În condițiile stării de urgență (16.12.2024 – 13.02.2025), CSE a adoptat un șir de dispoziții, stabilind măsuri obligatorii pentru autorități și instituții. Prin Dispoziția CSE nr. 3 din 06.01.2025¹³ au fost adoptate măsurile necesare privind asigurarea posibilității conectării directe la rețeaua electrică a malului drept pentru localitățile Varnița și Copanca, inclusiv asigurarea posibilității conectării directe la rețeaua de gaze naturale a malului drept pentru localitățile Pohrebea, Coșnița, Pîrîta, Doroțcaia, Molovata Nouă, Roghi, Cocieri, Corjova, Vasilievca, Hârbovăț, Varnița, Fârlădeni, Hagimus și Copanca. Suplimentar, s-a dispus furnizarea a 7 generatoare pentru localitățile Varnița și Cocieri pentru funcționarea grădinițelor și obiectivelor sociale, și alocarea a 233 mii lei pentru procurarea combustibilului și surselor de încălzire în Varnița și Cocieri, precum și punerea la dispoziție a mijloacelor de transport pentru transportarea combustibilului către Centrul de Plasament pentru Persoane Vârstnice și Persoane cu Dizabilități din comuna Cocieri.

Cu toate acestea, Avocatul Poporului a constatat că, la începutul anului 2026, în unele localități nu au fost finalizate lucrările de conectare a rețelelor locale la infrastructura energetică de pe malul drept al Nistrului. Spre exemplu, în localitatea Varnița (Anenii Noi), rețelele de aprovizionare cu gaze naturale care ar permite alimentarea localităților de către furnizori din dreapta Nistrului nu au fost construite, dar linia electrică de 9 Km construită pentru asigurarea cu energie electrică nu a fost conectată la rețeaua electrică. Locuitorii din localitate au început tot mai des să-și instaleze cazane pe lemne.

Întrucât mai multe localități din regiunea transnistreană au fost conectate la rețele de aprovizionare cu gaze naturale din dreapta Nistrului pentru a preveni cazuri de întrerupere alimentării cu gaze naturale, localitățile Varnița, Corjova, Mahala, Molovata Nouă, Cocieri și Vasilievca au rămas în zona de risc agravat în caz de sistare a livrării gazelor naturale către regiunea transnistreană. Astfel, există necesitatea asigurării unei clarități privind stadiul de realizare a proiectelor de conectare a tuturor localităților din stânga Nistrului și din Zona de Securitate la rețelele energetice și de gaze naturale de pe malul drept al Nistrului, în vederea sporirii securității energetice a regiunii și prevenirii repetării unor situații de criză similare.

Prin Dispoziția CSE nr. 4 din 16.01.2025¹⁴ au fost accesate instrumentele Mecanismului de Protecție Civilă al UE, fiind solicitate centrale electrice, generatoare și climatizoare pentru mai multe obiective educaționale și sociale (17 instituții educaționale, 30 de obiective sociale și 7 obiective din domeniul sănătății) și alocate 350 de tablete pentru 9 instituții de învățământ din Zona de Securitate, La fel, a fost instituit mecanismul de compensare a creșterii tarifelor la energia

¹³ https://gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-03/dispozitia_cse_nr.3_din_06.01.2025_modificare_4_1.pdf

¹⁴ https://gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-03/4.dispozitia_cse_nr.4_din_16.01.2025_modif_5.pdf

electrică pentru anumite sectoare, distribuite 4 generatoare suplimentare pentru localitățile Varnița și Copanca, alocate 1,3 milioane lei pentru necesități urgente și asigurarea serviciilor auxiliare pentru peste 20 de obiective sociale din 4 localități afectate, pentru menținerea continuității activității acestora.

Prin Dispoziția nr. 5 din 27.01.2025¹⁵ s-a asigurat împrumutul cantităților necesare pentru menținerea funcționalității sistemului de transport al gazelor naturale din stânga Nistrului, au fost alocate 7 generatoare pentru instituțiile publice din Doroțcaia, Bender și Fârlădeni, precum și 1,5 milioane lei pentru achiziționarea de boilere, climatizoare, cazane, combustibil și servicii conexe pentru grădinițe, școli și obiective sociale din localitățile Doroțcaia și Fârlădeni.

Prin Dispoziția CSE nr. 6 din 31.01.2025¹⁶ s-a aprobat mandatul de negociere și semnare a unui acord de finanțare dintre Republica Moldova și Comisia Europeană în valoare de 64 milioane euro¹⁷. Respectiv, prima tranșă, în valoare de 30 milioane euro, a fost alocată după cum urmează: 10 milioane euro pentru achiziționarea energiei electrice pentru necesitățile malului drept al Nistrului; 20 milioane euro pentru achiziționarea gazelor naturale în calitate de ajutor umanitar destinat regiunii transnistrene a Republicii Moldova.

Prin Dispoziția CSE nr. 7 din 01.02.2025¹⁸, în condițiile executării condițiilor stabilite pentru debursarea primei tranșe în valoare de 30 milioane euro, conform Acordului de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Europeană privind „Contractul de performanță pentru reforma sectorială”, precum și pentru asigurarea consumatorilor de pe malul stâng al Nistrului cu gaze naturale și achiziția și livrarea energiei electrice pentru consumatorii malului drept al Nistrului s-a dispus achiziționarea de către SA „Energocom”, inclusiv prin sucursala sa din România, a gazelor naturale în valoare de 20 milioane euro, de pe platforme de tranzacționare autorizate din Uniunea Europeană și/sau Ucraina, și asigurarea transmiterii gazelor naturale în baza unui grafic de livrare agreeat cu SRL „Tiraspoltransgaz”.

Ulterior, prin Dispoziția CSE nr. 8 din 10.02.2025¹⁹ a fost aprobat mecanismul legal pentru ca SA „Moldovagaz” să asigure direct cu gaze naturale regiunea transnistreană și localitățile din Zona de Securitate, după expirarea suportului european. Astfel, s-a dispus încheierea între SA „Moldovagaz” și SRL „Tiraspoltransgaz” unui contract de împrumut al gazelor naturale în volum de 3 milioane m³ care urma să fie restituit către SA „Moldovagaz” de către SRL „Tiraspoltransgaz” în formă nemonetară, într-un volum echivalent, până la data de 31.03.2025.

În vederea executării dispozițiilor CSE au fost implicate mai multe autorități naționale, cum ar fi Cancelaria de Stat (secretarul general al Guvernului Republicii Moldova) Biroul politici de reintegrare al Cancelariei de Stat, Ministerul Energiei, Ministerul Finanțelor, Ministerul Muncii și

¹⁵ https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2025/02/5.dispozitia_cse_nr.5_din_27.01.2025_stamp.pdf

¹⁶ https://gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-03/6.dispozitia_cse_nr.6_din_31.01.2025_stamp_1.pdf

¹⁷ https://enlargement.ec.europa.eu/news/eu-offers-emergency-support-tackle-energy-crisis-moldova-2025-01-27_en

¹⁸ https://gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-03/6.dispozitia_cse_nr.7_din_01.02.2025_stamp.pdf

¹⁹ https://gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-03/dispozitia_cse_nr.8_din_10.02.2025.pdf

Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Mediului Ministerul Apărării, Ministerul Justiției, Inspectoratul General pentru Situații de Urgență al Ministerului Afacerilor Interne, Agenția Rezerve Materiale a Ministerului Afacerilor Interne, Administrația Națională a Penitenciarelor, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, precum și APL de pe malul stâng al Nistrului.

În aceeași perioadă au fost dezvoltate aproximativ 64 km de rețele de distribuție a gazelor naturale, inclusiv două traversări subacvatice ale Nistrului. Au fost conectate la sistemul de distribuție ale gazelor naturale locuitorii din mai multe localități, racordând astfel un număr total de 11.879 de consumatori. Au fost construite și 9 km de rețele electrice de tensiune medie pentru alimentarea a 3.688 de consumatori din Varnița și Copanca, inclusiv o linie subterană de 4,8 km și o linie electrică aeriană de 3,1 km. Totodată, capacitățile rețelelor electrice nu sunt capabile de a asigura agenți economici din localitatea Copanca cu un volum necesar de energie electrică. După expirarea stării de urgență, aprovizionarea cu resurse energetice a malului stâng al Nistrului a fost realizată în regim stabil, în conformitate cu Legea nr. 108/2016 privind gazele naturale²⁰ și cadrul normativ european.

Ulterior, la 20.08.2025, prin Hotărârea Guvernului nr. 216/2025²¹ a fost aprobat Planul de măsuri pentru pregătirea sezonului de încălzire 2025-2026, care conține 48 de măsuri menite să asigure livrări stabile de energie pentru întreaga țară, inclusiv prin diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale și consolidarea securității energetice. Planul prevede achiziționarea gazelor naturale din mai multe surse, utilizarea rutelor alternative de transport și monitorizarea livrărilor pentru malul stâng al Nistrului, iar până la 01.11.2025, furnizorii de gaze naturale urmau să suplinească stocurile de comerciale de gaze naturale pentru malul drept al Nistrului în proporție de cel puțin 15% din consumul anual mediu, proporțional cotelor lor de piață. SA „Energocom”, în calitate de furnizor de ultimă opțiune și furnizor în cadrul obligației de serviciu public, are obligația de a constitui stocuri comerciale de circa 137 milioane m³. Totodată, SA „Energocom” a fost desemnată cu rolul de constituire și menținere a stocurilor de securitate a gazelor naturale în volumul de 50 milioane m³. Astfel, Republica Moldova stochează aproximativ 20% din consumul anual de gaze naturale.

De asemenea, a fost aprobată Legea nr. 152/2025 pentru modificarea unor acte normative (securitatea aprovizionării cu gaze naturale și alte aspecte ce țin de sectorul gazelor naturale), prin care a fost modificată Legea nr. 108/2016 cu privire la gaze naturale, cu includerea prevederilor menite să asigure securitatea aprovizionării cu gaze naturale a malului stâng al Nistrului, unde livrările de gaze naturale au fost sistate de către SAP „Gazprom” în baza contractului existent.

Urmare modificărilor operate în Legea nr. 108/2016 cu privire la gaze naturale, au fost create premise pentru adoptarea de către ANRE a Hotărârilor nr. 490/2025 și 502/2025, prin care SA „Moldovagaz” a fost desemnată, până la 31.03.2026, în calitate de entitate de aprovizionare cu

²⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149381&lang=ro#

²¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150276&lang=ro

gaze naturale regiunii transnistrene pentru perioada 01.09.2025 – 31.03.2026. Totodată, începând cu 01.09.2025, S.A. „Moldovagaz” este obligată să creeze și să mențină stocuri de gaze naturale pentru a asigura acoperirea a cel puțin 15 % din consumul mediu anual de gaze naturale al consumatorilor casnici, precum și al întreprinderilor și instituțiilor care prestează servicii sociale esențiale din regiunea transnistreană în care activează operatorii de sistem nelicențiați. Cantitatea totală de gaze naturale care urma să fie stocată până la 01.11.2025 de către S.A. „Moldovagaz” constituie 57 milioane m³.

În cazul stopării livrărilor de gaze naturale către malul stâng al Nistrului, Planul de măsuri pentru pregătirea sezonului de încălzire 2025-2026 prevede accesarea unui suport financiar de 60 milioane euro, pus la dispoziția populației din regiunea transnistreană de către Uniunea Europeană.

4.1.Dreptul la cel mai înalt standard de sănătate

În regiune funcționează 15 spitale (surse neoficiale), dintre care 2 sunt spitale de psihiatrie localizate în Tiraspol și Râbnîța. De asemenea, există 3 centre de plasament/internate dedicate copiilor și adulților cu dizabilități, care oferă servicii de asistență socială minimă.

Accesul la servicii medicale în regiune este grav afectat de mai multe probleme sistemice, printre care, în baza surselor alternative/indirecte de monitorizare a OAP:

- Lipsa resurselor financiare pentru modernizarea echipamentelor medicale;
- Deficitul de medicamente esențiale, în special pentru tratamentele cronice;
- Personal medical insuficient și slab calificat, ceea ce duce la o calitate scăzută a serviciilor;
- Infrastructură medicală învechită, cu multe spitale care necesită renovări urgente.

Sistemul de sănătate publică din regiunea transnistriană se confruntă cu o serie de probleme structurale și operaționale grave (informații obținute din surse alternative/indirecte de monitorizare a OAP), care afectează toate categoriile de populație:

- *Lipsa medicamentelor esențiale:* Aproape toate spitalele și farmaciile din regiune raportează deficit de medicamente de bază, cum ar fi antibioticele și analgezicele, ceea ce afectează grav tratamentul pacienților cu boli cronice și acute.
- *Infrastructura medicală învechită:* Cele mai multe unități sanitare funcționează în clădiri deteriorate, fără echipamente moderne. Spitalele din Tiraspol și Bender, de exemplu, au fost construite în perioada sovietică și nu au beneficiat de investiții semnificative pentru modernizare.
- *Deficit de personal calificat:* Migrarea medicilor și asistenților către alte regiuni sau țări a lăsat sistemul de sănătate cu un număr insuficient de specialiști. În unele localități rurale, serviciile medicale sunt furnizate de personal necalificat sau insuficient instruit.

- *Acces limitat la servicii medicale pentru grupuri vulnerabile:* Persoanele cu dizabilități, refugiații și minoritățile etnice raportează dificultăți majore în accesarea îngrijirilor medicale, din cauza discriminării sau a lipsei infrastructurii adaptate.
- *Standarde și protocoale medicale care nu mereu corespund cu standardele internaționale în domeniu.*

Pandemia de COVID-19 a amplificat problemele, iar Raportul Departamentului de Stat al SUA²² din 2023 evidențiază lipsa severă de echipamente de protecție și ventilatoare, testarea limitată în zonele rurale și obstacolele birocratice pentru ajutoarele internaționale.

Sistemul de sănătate este perceput ca un eșec major al administrației locale, forțând locuitorii să caute tratament în Republica Moldova sau Ucraina, ceea ce implică o povară financiară semnificativă.

Locuitorii localităților Varnița, Copanca, Hagimus, Fârlădeni, Corjova, Mahala, Coșnița, Pohrebea, Dorotcaia, Pîrîta, Molovata Nouă, Roghi, Cocieri și Vasilevca sunt deserviți de nouă Centre ale Medicilor de Familie, aflate în subordinea autorităților constituționale. La evidența acestor instituții sunt înregistrați aproximativ 59 000 de pacienți, dintre care circa 20 000 sunt domiciliați în localități aflate sub controlul structurilor de la Tiraspol.

În contextul crizei energetice din iarna 2024-2025, autorităților publice naționale au indicat mai multe măsuri care au fost implementate în vederea gestionării crizei. Astfel, conform Deciziei CSE nr. 8 din 10.02.2025, Ministerului Sănătății i-au fost repartizate 5 generatoare, care au fost transmise prin Ordinul MS nr. 260/2025 „Cu privire la transmiterea unor bunuri materiale” la Oficiile Medicilor de Familie din cadrul IMSP Centrul de Sănătate Dubăsari: Dorotcaia, Cocieri, Molovata Nouă, Pîrîta și Oficiul de Sănătate Pohrebea.

Ulterior, prin Ordinul MS nr. 523/2025, Centrului de Sănătate Dubăsari i-au fost repartizate 19 pompe de căldură 6100I 65HE Climate, care urmau să fie instalate la Oficiile Medicilor de Familie din subordine, după necesitate. Suplimentar, prin Ordinul MS nr. 610/2025, IMSP Spitalul Raional Rezina și IMSP Spitalul Raional Ștefan Vodă au beneficiat de 12 pompe de căldură 6100I 65HE Climate. Inclusiv, au fost repartizate patru centrale electrice „Electromatik” cu capacitatea 22 kVA Centrelor de Sănătate din Anenii Noi, Rezina și Căușeni. Suplimentar, prin Ordinul MS nr. 610/2025, IMSP Spitalul Raional Rezina și IMSP Spitalul Raional Ștefan Vodă au beneficiat de 12 pompe de căldură 6100I 65HE Climate.

La fel, MMPS a comunicat că dotarea Centrului Medicilor de Familie din Cocieri și Molovata Nouă cu patru climatizatoare, patru reșouri și un generator electric a fost considerată prioritară pentru menținerea continuității serviciilor medicale pe durata sezonului rece. Instituția a servit un număr considerabil de persoane sociale vulnerabile, iar funcționarea în condiții de siguranță termică a fost esențială pentru prevenirea complicațiilor de sănătate și pentru asigurarea accesului permanent la tratament medical inclusiv din partea stângă a Nistrului și mun. Bender. Mai mult

²² <https://www.state.gov/reports/2023-country-reports-on-human-rights-practices/moldova/>

decât atât, în scopul asigurării continuității activităților de imunizare conform Programului Național de Imunizări, MS a emis Ordinul nr. 59/2025 „Cu privire la desfășurarea Campaniei de vaccinare antigripală în sezonul epidemic de iarnă 2024–2025”²³.

În perioada de referință, prin dispozițiile Ministerului Sănătății, laboratoarele în microbiologia tuberculozei, implicate în realizarea activităților de control al tuberculozei din stânga Nistrului (Spitalul Raional Central Camenca, Spitalul Raional Central Grigoriopol, Spitalul Raional Central Rîbnița, Spitalul Central Orășenesc Bender) au beneficiat de dispozitive medicale (module pentru sistemul GeneXpert), teste GenoType LPA pentru diagnosticul tuberculozei, medii nutritive LJ, reagenți MGIT, teste LAM, reagenți procesare GeneType NTM-DR, dezinfectant, consumabile.

Totodată, Ministerul Sănătății a continuat realizarea Programului de asigurări obligatorii de asistență medicală, care prevede și acoperirea cheltuielilor pentru serviciile medicale acordate deținătorilor de polițe de asigurare obligatorie de asistență medicală, inclusiv în regiunea transnistreană. În acest context, CNAM a informat că în perioada 01.01.2025 – 01.07.2025 au fost încheiate contracte cu cinci prestatori de servicii medicale din stânga Nistrului, iar mijloacele financiare pentru executarea acestora au fost transferate.

Ca urmare a acestor măsuri, centrele medicilor de familie au asigurat accesul locuitorilor din regiunea la servicii medicale.

4.2.Dreptul la protecție socială

La începutul anului 2025, în urma sesizării viceprim-ministrului pentru reintegrare, domnului Oleg Serebrian, și după vizita efectuată în localitate la Cocieri și Molovata Nouă, MMPS a coordonat mai multe măsuri de intervenție în teritoriu pentru asigurarea continuității serviciilor sociale și medicale în zonele afectate de lipsa resurselor energetice.

Conform informațiilor oficiale oferite de către MMPS, prin implicarea structurilor teritoriale de asistență socială, au fost identificate dificultăți critice în funcționarea instituțiilor sociale și medicale, cauzate de lipsa agentului termic și a energiei electrice. În vederea menținerii funcționării instituțiilor, cazangeriile au fost comutate temporar pe motorină, iar instituțiile sociale din zonă au fost sprijinite prin livrarea de generatoare electrice, achiziționate din mijloacele financiare alocate de MMPS.

Astfel, pentru a diminua criza energetică și socială, Agenția Rezerve Materiale a Ministerului Afacerilor Interne a eliberat din rezervele de mobilizare, cu titlu de deblocare către Centrul de plasament pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități din comuna Cocieri, raionul Dubăsari, a unei Stații electrice mobile (diesel) 100 kW ESD-100P, în sumă de 293 364 lei.

La fel, pentru a menține confortul termic și a asigura continuitatea serviciilor fără a periclita sănătatea beneficiarilor, persoanele cazate în clădirile din cadru Centrului Centrul de Plasament

²³ <https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2025/01/59-27.02.2025.pdf>

pentru Persoane Vârstnice si Persoane cu Dizabilități din Cocieri au fost realocate într-o singură clădire, cu capacitatea adecvată.

În luna februarie 2025, în cadrul unui mecanism bugetar de urgență, MMPS a alocat 95 416 mii lei către ATAS-uri. Din această sumă, ATAS Sud-Est a beneficiat de patru generatoare electrice, imprimante și patru aparate de climatizare, distribuite centrelor de sănătate și instituțiilor sociale din Cocieri. De asemenea, Centrului de Plasament pentru Persoane Vârstnice si Persoane cu Dizabilități din Cocieri au fost alocate suplimentar suma de 1 140 mii lei, pentru achiziționarea de motorină si echipamente necesare. MMPS a indicat că, actualmente, instituțiile de asistență socială își desfășoară activitatea în mod stabil fără disfuncționalități de natură energetică.

În aceeași perioadă, MMPS a inițiat un parteneriat cu organizația „People in Need Moldova”, în vederea sprijinirii comunităților vulnerabile din zona afectată de criză energetică și condițiile climatice severe. În acest context, au fost distribuite butelii de gaz in localitatea Vasilevca, combustibil solid (lemne și cărbune) pentru gospodării, instituții sociale și scoli, precum și un generator electric suplimentar și echipamente de încălzire pentru Centrul Medicilor de Familie din Cocieri și Molovata Nouă. Dotarea Centrului Medicilor de Familie din Cocieri și Malovata Nouă cu patru climatizatoare, patru reșouri și un generator electric, a fost considerată prioritară pentru menținerea continuității serviciilor medicale prestate persoanelor social vulnerabile.

Totodată, MMPS a comunicat că, organizația neguvernamentală „Caritas Moldova” a contribuit cu ajutoare umanitare constând în sobe electrice, pături, produse alimentare si de igienă, distribuite beneficiarilor prin intermediul structurilor teritoriale. S-a menționat că, pe parcursul sezonului rece 2024 – 2025, de compensații la energie sub forma de plată monetară, în temeiul Legii nr. 241/2022 privind Fondul de reducerea vulnerabilității energetice²⁴, au beneficiat 13 228 gospodării casnice din Zona de Securitate (localitățile Cocieri, Coșnița, Pohrebea, Dorotcaia, Molovata Nouă și Pârâta din raionul Dubăsari, satele Chircăiești, Copanca, Farladeni, Grădinița, Hagimus, Leuntea, Plop-Știubei și Valea Verde din raionul Căușeni și satele Calfa, Delacău, Gura Bâcului, Harbovat, Puhăceni, Roșcani, Speia, Șerpeni, Telița și Varnița din raionul Anenii Noi), valoarea totala a compensațiilor fiind de 47 748 980 lei, precum si 25 gospodării din stânga Nistrului, suma totală estimată fiind de 51 960 lei.

În condițiile Legii nr. 1435/2002 pentru compensarea diferenței de tarife la energia electrică și la gazele naturale utilizate de locuitorii unor localități din raioanele Dubăsari, Căușeni și Anenii Noi²⁵, locuitorii din Zona de Securitate beneficiază și de compensații nominative în mărimea diferenței dintre tarifele la energia electrică și la gazele naturale.

Totodată, locuitorii unor localități din raioanele Dubăsari, Căușeni și ai satului Varnița din raionul Anenii Noi nu beneficiază de beneficii prevăzute în Legea Nr. 1435/2002 pentru compensarea diferenței de tarife la energia electrică și la gazele naturale, deoarece achită plățile comunale direct furnizorilor din stânga Nistrului la prețurile transnistrene.

²⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145809&lang=ro

²⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126365&lang=ro

MMPS a informat Ombudsmanul că, pe parcursul anului 2025, în raionul Dubăsari au fost efectuate 660 plăți de ajutor social, în valoare totală 1 315,5 mii lei, acordate în scopul sprijinirii persoanelor și familiilor aflate în situații social-vulnerabile.

Subsecvent, pentru luna ianuarie 2025, gospodăriile casnice din Republica, Moldova, inclusiv din Zona de Securitate au beneficiat și de compensații pentru energia electrică, în valoare de 200 lei per gospodărie, care au fost achitate la fel sub formă de plată monetară, iar pentru perioada februarie – noiembrie 2025, au beneficiat suplimentar de compensații la energie electrică, acordate direct în facturi, pentru primii 110 KWh consumați.

În perioada rece 2024–2025, autoritățile publice locale (constituționale) din localitățile din stânga Nistrului și Zona de Securitate au avut un rol esențial în gestionarea efectelor crizei energetice. În limita resurselor financiare disponibile, primăriile au intervenit prin diverse măsuri menite să sprijine populația și instituțiile publice. Primăria s. Copanca a procurat 2 generatoare pentru primăria și grădinița de copii din localitate din resursele bugetului local. Potrivit Procesului-Verbal nr. 2 al Ședinței Comisiei pentru Situații Excepționale a primăriei com. Corjova, s-a decis de a procura: 200 bucăți conserve carne tocată; 1000 litre benzină; 1000 litre motorină; 100 butelii de gaze cu 40 m³ de gaz propan și lemne de foc pentru 100 de gospodării din comuna Corjova și 100 de gospodării din s. Mahala. De asemenea, primăria a eliberat locuitorilor: 70 plite electrice; 50 butelii de gaze; 60 cămine electrice; 2 turnuri de căldură dizel. Primăria s. Molovata Nouă a eliberat din propriile resurse la 140 de persoane cu vârsta 70+ câte 1 m³ de lemne pentru foc. Primăria comunei Cocieri a procurat, din bugetul local, climatizatoare pentru Școala de Arte și a distribuit, din surse proprii, câte 2 m³ de lemne de foc pentru 40 de persoane. Suplimentar, primăria a adresat Guvernului RM o solicitare de procurare a peleților pentru localitățile Cocieri și Vasilievca, însă fără rezultat.

MMPS afirmă că, începând cu 01.02.2025, aprovizionarea cu gaze naturale a fost reluată în toate localitățile menționate, iar alimentarea cu energie electrică s-a normalizat. Actualmente, instituțiile de asistență socială își desfășoară activitatea în mod stabil fără disfuncționalități de natură energetică.

Urmează a fi menționat și faptul că, conform datelor oferite public de către Guvern, în anul 2025, cetățenii Republicii Moldova domiciliați în regiunea transnistreană au beneficiat de prestații sociale în valoare totală de peste 138 de milioane de lei, achitate din bugetul național al asigurărilor sociale de stat. Suma plăților a crescut cu peste 40% față de anul 2024, iar numărul beneficiarilor – cu peste 213%, ajungând la 10.134 de persoane.

4.3.Dreptul la educație

La solicitarea Avocatului Poporului, Ministerul Educației și Cercetării a precizat că nu dispune de informații oficiale privind numărul total al instituțiilor de învățământ din regiunea transnistreană care nu se află în subordinea sa, întrucât aceste unități educaționale își desfășoară activitatea în afara cadrului legal și instituțional al Republicii Moldova.

Totodată, în prezent, în regiunea de pe malul stâng al Nistrului activează 8 instituții de învățământ subordonate MEC, în care sunt înscriși și își fac studiile un număr total de 1 886 elevi (datele sunt completate conform evidenței disponibile).

În contextul crizei energetice din iarna anului de studii 2024-2025, activitatea instituțiilor de învățământ subordonate MEC din regiunea de pe malul stâng al Nistrului a fost sistată pentru două săptămâni. Decizia a fost luată cu scopul de a evita expunerea elevilor la riscuri pentru sănătate, generate de lipsa căldurii și a energiei electrice. Drept urmare, a fost extinsă vacanța de iarnă cu două săptămâni, iar după reluarea activității s-a aplicat un mod mixt de organizare a procesului educațional: clasele primare și clasele absolvente (clasa a IX-a și a XII-a) au revenit cu prezență fizică în instituții, iar restul claselor au continuat activitatea în regim online, în măsura posibilităților tehnice existente. Această măsură a fost luată pentru a asigura continuitatea procesului educațional, protejând în același timp sănătatea elevilor și a cadrelor didactice.

În scopul asigurării continuității procesului educațional și reducerii necesității deplasării elevilor din regiunea de pe malul stâng al Nistrului către instituții din dreapta Nistrului sau din alte regiuni ale țării, MEC a întreprins următoarele măsuri concrete:

- Au fost instalate 100 de aparate de aer condiționat cu funcție de încălzire, în scopul menținerii unor condiții adecvate de temperatură în sălile de casă;
- Au fost distribuite 350 de planșete electronice pentru facilitarea procesului de învățare la distanță în 9 instituții de învățământ din Zona de Securitate, în special pentru elevii din clasele care au activat prelungite.
- Au fost repartizate generatoare electrice portabile pentru a asigura alimentarea cu energie electrică în situații de urgență sau în cazuri de întreruperi prelungite

Totodată, MEC a acordat sprijin tehnic și financiar direct instituțiilor de învățământ subordonate din regiunea de pe malul stâng al Nistrului, pentru a susține continuitatea procesului educațional în condițiile dificile generate de criza energetică. În acest sens, 5 instituții de învățământ au beneficiat de următoarele intervenții:

- 4 generatoare electrice au fost repartizate în Varnița , pentru asigurarea funcționării Grădiniței de copii „Romanița”, Liceului teoretic Varnița, Centrului comunitar multifuncțional „Asclepio” și sediului Primăriei, și 1 generator electric a fost repartizat în Cocieri și pentru asigurarea funcționării Grădiniței-creșă „Garofița”;
- 48 de aparate de aer condiționat cu funcție de încălzire au fost instalate în sălile de clasă pentru a crea condiții termice adecvate;
- 2 unități de transport școlar au fost distribuite pentru facilitarea accesului elevilor la educație; 5 panouri interactive și 5 calculatoare All-in-One au fost livrate în scopul modernizării procesului didactic și digitalizării predării;
- asigurarea circa cu 200 de planșete/tablete au fost distribuite pentru a sprijini învățarea la distanță și accesului la resurse educaționale;

- au fost alocate aproximativ 4,8 milioane de lei pentru achitarea datoriilor acumulate la serviciile nivelul comunale, precum și pentru implementarea unor proiecte de eficiență energetică la nivelul instituțiilor beneficiare.

Având în vedere responsabilitatea Guvernului de a promova măsuri de sprijin nu doar pentru gospodării individuale, ci și pentru infrastructura comunitară esențială, intervențiile au vizat consolidarea funcționării instituțiilor-cheie din localitățile afectate, în special gimnaziul din Molovata Nouă și punctele medicale din regiune.

Solicitarea de dotare a gimnaziului a fost justificată de necesitatea asigurării unui mediu educațional sigur și cald pentru elevi, dintre care mulți provin din familii vulnerabile sau beneficiază de servicii sociale. Lipsa echipamentelor de încălzire ar fi putut duce la întreruperea procesului educațional, cu efecte negative asupra incluziunii și dezvoltării copiilor.

Suplimentar, Ministerul a indicat că, în instituțiile de învățământ din regiunea de pe malul stâng al Nistrului subordonate MEC sunt instituționalizați 6 copii cu cerințe educaționale speciale. În scopul asigurării continuității procesului educațional al acestora în perioada crizei energetice, orarul și metodele de predare au fost adaptate în funcție de specificul dizabilităților.

MEC susține că, în perioada crizei energetice au fost înregistrate 5 solicitări verbale din partea unor părinți privind transferul copiilor către alte instituții din regiunile mai puțin afectate, inclusiv de pe malul drept al Nistrului. Aceste intenții au fost exprimate pe fondul îngrijorărilor legate de condițiile de desfășurare a procesului educațional. Totuși, în urma discuțiilor directe dintre părinți și reprezentanții instituțiilor de învățământ, situațiile au fost aplanate, iar elevii au rămas înscriși și au continuat studiile în instituțiile în care erau înscriși.

În contextul crizei energetice, au fost semnalate o serie de dificultăți și plângeri (adresate către MEC) privind desfășurarea procesului educațional în regiunea de pe malul stâng al Nistrului. Printre cele mai frecvente probleme raportate se numără:

- Accesul limitat la educație, în special în localitățile izolate sau fără infrastructură digitală adecvată;
- Calitatea predării în regim online, afectată de lipsa echipamentelor și conectivității;
- Insuficiența resurselor didactice și a materialelor de studiu;
- Deficiențe în asigurarea unui climat termic corespunzător în sălile de clasă;
- Lipsa personalului didactic suplinitor pentru acoperirea temporară a absențelor.

Astfel, în urma evaluărilor realizate de MEC, autoritatea centrală a comunicat că rata de abandon școlar în regiunea de pe malul stâng al Nistrului nu a înregistrat creștere în perioada crizei energetice din iarna în regiunea 2024-2025, ceea ce denotă un nivel înalt de mobilizare din partea instituțiilor de învățământ și a familiilor pentru menținerea elevilor în sistem. Cu toate acestea, rezultatele educaționale au avut de suferit, în special în rândul elevilor care au învățat preponderent online, în condiții precare de acces la echipamente sau conectivitate. Lipsa unui contact direct și constant cu dificultățile de ordin tehnic și social a generat riscul adâncirii decalajelor educaționale între elevii din această regiune și cei din alte regiuni ale țării. În acest context, MEC menționează

continuitatea monitorizării situației și implementării măsurilor de sprijin pedagogic, remediere și compensare, astfel încât să fie atenuate diferențe și să fie garantat accesul echitabil la educație de calitate pentru toți elevii.

4.4.Dreptul la acces liber la justiție

Regiunea transnistreană este cunoscută pentru restricțiile severe asupra drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv libertatea de expresie, asociere și întrunire. Activiștii pentru drepturile omului, jurnaliștii independenți și liderii opoziției politice contra așa-numitor autorități de la Tiraspol sunt frecvent supuși intimidărilor, supravegherii nejustificate, detenției arbitrare și, în unele cazuri, torturii – cazuri confirmate și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Mai multe rapoarte – Rapoartele anuale privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova ale OAP²⁶, Rapoartele Promo-LEX privind Drepturile Omului în regiunea transnistreană²⁷, și Raportul Departamentului de Stat al SUA pentru 2024²⁸ - subliniază și evidențiază în mod comun o serie de încălcări grave ale drepturilor omului, cum ar fi:

- Utilizarea torturii și tratamentelor degradante asupra deținuților politici și altor persoane reținute;
- Suprimarea activităților societății civile prin legi restrictive și persecuții judiciare;
- Restricționarea accesului la informații independente prin blocarea unor web site-uri și cenzurarea presei locale;
- Lipsa investigațiilor asupra plângerilor de abuz, ceea ce creează un climat de impunitate.

Aceste practici au atras critici internaționale și au determinat exodul activiștilor și profesioniștilor din domeniul drepturilor omului. Justiția în regiunea transnistreană este profund controlată de administrația separatistă, caracterizată de loialitate politică în numirea judecătorilor, lipsa independenței judiciare și corupție endemică. Procesele sunt frecvent viciate, iar inculpații nu beneficiază de procese echitabile sau asistență juridică adecvată, reflectând o justiție selectivă.

De asemenea, utilizarea justiției²⁹ ca instrument de intimidare politică este o practică obișnuită. Decidenții politici, jurnaliștii critici și apărătorii drepturilor omului sunt adesea acuzați pe baza unor probe fabricate, iar procesele lor sunt lipsite de transparență. Toate cele trei rapoarte/surse sus-menționate subliniază că această practică creează un climat generalizat de teamă și intimidare, descurajând opoziția și activismul civic. Populația locală percepe sistemul judiciar ca ineficient și corupt, evitând instanțele în favoarea soluțiilor neoficiale. Acest lucru erodează încrederea în statul de drept și intensifică izolarea internațională a regiunii.

²⁶<https://ombudsman.md/rapoarte/drepturile-copilului/anuale/>

²⁷ https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT_DORT_RO_2023-1.pdf și <https://promolex.md/wp-content/uploads/2025/02/raport-dort-2025-1-1.pdf>

²⁸ <https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/moldova/>

²⁹ <https://zonadesecuritate.md/departamentul-de-stat-al-sua-disparitii-fortate-detinuti-politici-sau-torturare-situatia-drepturilor-omului-in-regiunea-transnistreana/>

În contextul crizei energetice din 2024-2025, din informațiile oficiale oferite de către Consiliul Superior al Magistraturii (CSM), instanțele de judecată din Zona de Securitate, care se află în subordinea autorităților constituționale, au asigurat, în general, desfășurarea neîntreruptă a activității judiciare. Activitatea Judecătorei Criuleni, sediul Dubăsari, Judecătorei Orhei, sediul Rezina și Judecătorei Căușeni, sediul Bender (Varnița), s-a desfășurat conform programului de lucru stabilit, iar ședințele de judecată au avut loc la datele și orele planificate, fără a fi identificate amânări sau întreruperi determinate exclusiv de situația de criză, iar în cazul lipsei energiei electrice ședințele se înregistrau prin intermediul reportofonului.

Deși au fost semnalate unele întreruperi temporare în furnizarea energiei electrice, instanțele au fost, în anumite cazuri, informate în prealabil de către furnizorii de servicii, ceea ce a permis organizarea corespunzătoare a activității și prevenirea apariției blocajelor procedurale. Activitatea instanțelor s-a desfășurat în regim normal, fără a întâmpina impedimente.

La fel, în scopul asigurării continuității activității, cu suportul CSM și Serviciului Situații Excepționale, Judecătorei Căușeni, sediul Bender, aflate în localitatea Varnița, a fost alocat un generator, iar pentru a crea condiții optime de munca angajaților, a fost redusă pauza de masă cu jumătate de oră, fiind în acest sens modificat și programul de muncă cu jumătate de oră. CSM afirmă faptul că, judecătorii și personalul instanțelor au depus diligențele necesare pentru examinarea cauzelor în termene rezonabile, astfel asigurând respectarea drepturilor fundamentale de acces liber la justiție.

Procuratura Generală a RM a informat Ombudsmanul că, criza energetică generată de sistarea livrărilor de gaze naturale, în localitățile din stânga Nistrului și Zona de Securitate, în perioada 2024-2025, nu a generat perturbarea activității sistemului procuraturii, în zonele cu deconectări frecvente a energiei electrice. De asemenea, Procuratura Generală afirmă că, Procuratura teritorială Bender a activat în regim normal, ne fiind afectat accesul liber la justiție, sau participarea la anumite acțiuni procesuale a locuitorilor din regiune. Ca o măsură de intervenție, s-a comunicat că a fost efectuată o reparație a rețelei de energie electrică pentru prevenirea eventualelor blocajelor energetice.

4.5. Respectarea drepturilor persoanelor private de libertate din regiunea transnistreană

În mun. Bender funcționează două penitenciare subordonate Administrației Naționale a Penitenciarelor din cadrul Ministerului Justiției al RM - Penitenciarul nr. 8 și Penitenciarul nr. 12. Totodată, pe malul stâng al Nistrului se află 3 instituții penitenciare subordonate entităților de la Tiraspol (așa-numite „ГУИИ”) dislocate în s. Hlinaia din r-l Grigoriopol, și în or. Tiraspol.

Condițiile de detenție sunt criticate pe plan internațional din cauza supraaglomerării, igienei deficitare, hranei insuficiente și accesului limitat la asistență medicală. Rapoartele menționează

frecvent utilizarea torturii și a tratamentelor inumane ca metode de intimidare și coerciție.³⁰ În plus, accesul organizațiilor internaționale pentru monitorizarea drepturilor omului este restricționat, ceea ce limitează transparența așa-numitului sistem penitenciar.

Ministerul Justiției al Republicii Moldova menționează că, din totalul penitenciarelor existente pe teritoriul regiunii, doar două fac parte din sistemul național penitenciar sub jurisdicția Ministerului Justiției: Penitenciarul nr. 8 din Bender, unde la data de 01.12.2025 erau deținuți 187 de persoane, și Penitenciarul nr. 12 din Bender, cu 141 de deținuți. Totodată, MJ nu deține informații cu privire la numărul persoanelor private de libertate în regiunea transnistreană (cu excepția Penitenciarului nr. 8 și nr. 12 Bender) și modul în care s-a asigurat respectarea drepturilor deținuților în penitenciarele subordonate autorităților transnistrene din motiv că aceste funcționează în afara legislației RM.

În acest sens, lipsa accesului pe teritoriul din stânga Nistrului nu permite stabilirea numărului exact de deținuți din regiunea transnistreană și Zona de Securitate, dar potrivit informațiilor oferite de organizațiile pentru drepturile omului, în instituțiile penitenciare subordonate entităților de la Tiraspol se află aproximativ 2.000 de deținuți (informație neoficială)³¹.

Pentru diminuarea efectului deconectărilor încă din anul 2003 de către entitățile separatiste a penitenciarului nr. 8 Bender da la energia electrică, apa, canalizare, și agentul termic, în scopul asigurării respectării drepturilor deținuților aflați în Penitenciarul nr. 8 Bender, autoritățile publice au întreprins mai multe măsuri concrete pentru a asigura funcționarea autonomă a instituției.

În acest context, MJ a comunicat că încă din anii Penitenciarul nr. 8 Bender, fiind debransat de la rețeaua de alimentare cu energie electrică, termică și gaze naturale pe o perioadă mai îndelungată, în contextul crizei, nu a întâmpinat dificultăți suplimentare în activitate.

Astfel, încălzirea spațiilor s-a efectuat în continuare prin intermediul cazanelor pe combustibil solid (cărbone și lemne), instituția dispune de resurse necesare în acest sens până în luna noiembrie 2025. Energia electrică este asigurată prin intermediul generatoarelor electrice din dotarea instituției, care funcționează în regim normal, fiind conectate la rețeaua instituției, astfel încât o parte lucrează în mod activ pe perioada zilei, iar altele preiau sarcina pe timp de noapte. Totodată, energie electrică se asigură prin sisteme fotovoltaice instalate suplimentar în cadrul unor proiecte. Apa este asigurată din fântâna aflată în gestiune, fiind filtrată și distribuită deținuților fără impediment.

Cu referire la Penitenciarul nr. 12 Bender, s-a comunicat că, acesta este racordat la rețeaua de agent termic municipal, care până la data de 28.12.2024 a fost livrat de către МУП „БЕНДЕРЫТЕПЛОЭНЕРГО”. Odată cu întreruperea livrării agentului termic, instituția a pus în funcțiune sistemul individual de recuperare a căldurii prin încălzirea aerului ventilat, care a fost achiziționat și montat la finele anului 2024. Acest sistem de ventilare, instalat în blocul de detenție,

³⁰ https://promolex.md/wp-content/uploads/2025/02/raport_drepturile-omului-in-regiunea-transnistreana-a-republicii-moldova.-retrospectiva-anului-2024.pdf

³¹ <https://ipn.md/o-misiune-independenta-ar-putea-monitoriza-situatia-in-penitenciarele-transnistrene-opinii/>

asigură atât condiționarea aerului în celule, cât și, la necesitate, permite încălzirea spațiilor în timpul rece al anului. Astfel, în lipsa energiei termice centralizate, instituția și-a asigurat autonomia și deplina acoperire a necesităților. Energia electrică în cadrul instituției nu s-a deconectat în perioada declarării stării de urgență, doar în cazurile deconectărilor programate pentru efectuarea lucrărilor de mentenanță. În astfel de situații, continuarea activității se asigură cu două generatoare electrice, fiecare cu o capacitate de 30 kW. De asemenea, la finele anului 2025, a fost implementat un proiect de instalare a panourilor fotovoltaice destinate alimentării sistemului de ventilare cu recuperare de căldură, fapt ce a contribuit la creșterea autonomiei energetice, reducerea costurilor operaționale, utilizarea surselor regenerabile de energie și îmbunătățirea condițiilor de muncă pentru personal și a condițiilor de detenție pentru persoanele private de libertate.³²

În contextul declarării stării de urgență pe întreg teritoriul Republicii Moldova, către Comisia Situații Excepționale au fost prezentate necesitățile de dotare pentru toate instituțiile din subordinea ANP, fapt ce ar permite intervenția în soluționarea unor eventuale dificultăți generate de criza energetică. Este de menționat că solicitările pentru dotare au vizat și Penitenciarele nr. 8 și nr. 12 Bender.

Drept rezultat, în baza Dispoziție CSE nr. 4 din 16.01.2025, cu titlu de deblocare din cadrul Agenției Rezerve Materiale a Republicii Moldova, Administrația Națională a Penitenciarelor a recepționat două stații electrice mobile cu capacitatea nominală de 100 kW fiecare, care au fost repartizate Penitenciarului nr. 12 Bender și au asigurat pe deplin necesitățile instituției (funcționarea utilajului din cantină, cazane, plite tigăi electrice, camere frigorifice, încălzirea apei în băi, iluminarea perimetrului pe timp de noapte și, în special, la necesitate va asigura și funcționarea sistemului de recuperare a căldurii prin încălzirea aerului ventilat în spațiile de detenție).

S-a menționat că alimentarea cu apă în penitenciar pe perioada crizei energetice nu a fost sistată. Totodată, instituția dispune și de rezervoare pentru apă potabilă, care la necesitate poate fi furnizată de la Penitenciarul nr. 8 Bender.

Concomitent, pentru creșterea eficienței energetice și reducerea consumului de energie electrică, pe parcursul anilor au fost implementate un șir de măsuri, cum ar fi:

- scăderea puterii energiei electrice consumate prin înlocuirea becurilor incandescente, fluorescente etc. cu alte tipuri de corpuri de iluminat eficiente din punct de vedere energetic (LED);
- utilizarea mai eficientă a luminii naturale;
- scăderea numărului de becuri incandescente montate pe sectoarele perimetrice ale instituțiilor penitenciare și trecerea la un iluminat performant, prin instalarea corpurilor de iluminat stradal LED de capacități medii și amplasarea optimă a acestora;

³² <https://anp.gov.md/index.php/randomenergie-verde-si-infrastructura-moderna-penitenciarestandard-imageenergie-verde-si>

- scăderea timpului de utilizare a sistemului de iluminat prin introducerea unor sisteme care limitează timpul de funcționare (sisteme automate de aprindere corelate cu orele de funcționare, fotocelule, sisteme de control care limitează utilizarea sistemului de iluminat în funcție de intensitatea luminii naturale și permit funcționarea acestora doar în cazul prezenței în încăpere) ș.a.

În vederea reducerii consumului de resurse energetice și evitării întreruperilor de energie electrică în perioada situației de alertă pe piața energiei electrice, a fost elaborat Planul de măsuri pentru eficientizarea consumului resurselor energetice în cadrul subdiviziunilor sistemului administrației penitenciare, aprobat prin ordinul directorului ANP nr. 1 din 02.01.2025.

În acest mod au fost recomandate spre implementare un șir de măsuri pentru economisirea energiei electrice în blocurile administrative, sectoarele locative și cele de producere ale instituțiilor penitenciare. Drept urmare, programul de lucru și procesele în care s-a utilizat cea mai mare parte a energiei electrice au fost organizate în afara orelor de vârf, fără a afecta siguranța și sănătatea deținuților.

A fost evidențiat fapt că, ANP nu deține o evidență a cererilor depuse de către deținuți (inclusiv de la cei din care se află în penitenciarele de pe malul stâng al Nistrului) pe faptul înrăutățirii condițiilor de detenție. Totuși a fost constatat că pe marginea condițiilor materiale și de trai, ANP a comunicat că de către persoanele deținute în cadrul Penitenciarului nr. 8 Bender au fost depuse 2 plângeri, iar în Penitenciarul nr. 12 Bender au fost depuse 5 plângeri.

Sub aspectul asigurării dreptului la serviciile medicale, MJ asigură că, deținuții din ambele instituții beneficiază de asistență medicală în volum deplin, conform prevederilor Regulamentului cu privire la organizarea asistenței medicale deținuților în instituțiile penitenciare, aprobat prin Ordinul MJ nr. 343 din 29.12.2022, precum și conform Programului unic național de asigurarea a asistenței medicale. MJ susține că, asistența este acordată de personal medical calificat, iar în caz de necesitate se asigură internarea în spitalul penitenciar sau instituții medico-sanitare publice. O dificultate persistentă este identificată în cazul solicitării serviciilor medicale de urgență prin intermediul serviciului 112 din mun. Bender, întrucât, în majoritatea cazurilor, ambulanța refuză să se prezinte.

În parte ce ține de dreptul la acces liber la justiție, acesta a fost asigurat prin participarea persoanelor private de libertate la ședințele de judecată prin intermediul sistemelor de teleconferință. Astfel, conform informațiilor oferite de MJ, în perioada 01.01.2025-01.12.2025, în Penitenciarul nr. 8 Bender au fost desfășurate 966 de ședințe prin teleconferință, dar în Penitenciarul nr. 12 Bender – 247 de ședințe.

CONCLUZII

Criza energetică din 2024-2025 a izbucnit la 1 ianuarie 2025, când concernul „Gazprom” a sistat unilateral livrările de gaze naturale către regiunea transnistreană. Această decizie a generat o lipsă acută de resurse energetice – gaze naturale, energie termică și energie electrică – care, în lipsa unor infrastructuri alternative, a afectat profund locuitorii de pe malul stâng al Nistrului și din Zona de Securitate.

Avocatul Poporului recunoaște eforturile depuse de către Guvern și alte instituții pentru a asigura continuitatea serviciilor esențiale în timpul crizei. Totodată, Ombudsmanul subliniază necesitatea unei abordări strategice preventive: în contextul dialogului dificil dintre Chișinău și Tiraspol, statul trebuie să anticipeze riscurile pentru drepturile omului, nu doar să reacționeze la crize. Deși s-au mobilizat resurse considerabile, informarea populației afectate a fost uneori insuficientă și persistă nevoia de a comunica mai eficient despre servicii și sprijin, mai ales către comunitățile izolate.

Concluziile prezentului raport trebuie interpretate în lumina limitelor obiective ale controlului efectiv exercitat de autoritățile constituționale asupra regiunii transnistrene, precum și a standardelor jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului privind obligațiile pozitive ale statului în teritorii necontrolate. Evaluarea nu urmărește atribuirea de responsabilitate autorităților constituționale pentru actele sau omisiunile (chiar dacă acestea au fost făcute intenționat în anumite situații) structurilor de facto de la Tiraspol, ci apreciază măsura în care statul a depus eforturi rezonabile și adecvate pentru a diminua impactul crizei asupra populației și a proteja drepturile fundamentale, în limitele competențelor și posibilităților sale reale de intervenție.

1. Cum a început criza și contextul ei – La 1 ianuarie 2025, operatorul regional de transport SRL „Tiraspoltransgaz” a sistat complet livrările de gaze naturale către localitățile Varnița, Cocieri, Corjova, Coșnița, Dorotcaia, Molovata Nouă, Pârâta, Pohrebea, Vasileievca, Copanca, Hagimus și Fârlădeni. Concomitent, populația din stânga Nistrului a pierdut accesul la gazele naturale, agent termic și apă caldă, iar rețeaua electrică existentă nu a putut compensa deficitul. Această ruptură a fost precedată de declararea stării de urgență de către Guvern, având în vedere riscul unui deficit de energie electrică de circa 70% pe malul drept al Nistrului și o criză umanitară pe malul stâng. Situația a arătat fragilitatea sistemului energetic și dependența de un singur furnizor.

- 2. Necesitatea unui răspuns și impactul asupra grupurilor vulnerabile** – Criza a afectat în primul rând regiunea transnistreană și Zona de Securitate, unde infrastructura este slab dezvoltată. Impactul crizei a fost resimțit în special de grupurile vulnerabile ale populației, precum pensionarii, copiii și persoanele cu dizabilități. Lipsa medicamentelor esențiale și a echipamentelor medicale, precum și accesul limitat la servicii sociale și educaționale au accentuat problemele. Avocatul Poporului a considerat necesară autosesizarea, tocmai pentru a proteja aceste grupuri în contextul lipsei de resurse energetice și a monitoriza reacția statului, precum și pentru a preveni riscurile viitoare.
- 3. Bariere de acces și lipsa de informații** – În ciuda necesității de monitorizare, Avocatul Poporului și instituțiile guvernamentale de la Chișinău nu au acces liber în regiunea transnistreană. Această restricție limitează posibilitatea de a evalua situația în teren și de a verifica modul în care sunt respectate drepturile cetățenilor. În plus, autoritățile de facto de la Tiraspol nu oferă date complete și fiabile, ceea ce împiedică o evaluare riguroasă. Comunicarea către populația afectată despre serviciile disponibile și măsurile de sprijin a fost insuficientă, ceea ce a generat incertitudine și neîncredere în unele situații.
- 4. Riscurile dezinformării și necesitatea comunicării instituționale.** Criza energetică a evidențiat, totodată, vulnerabilitatea sporită a comunităților afectate la dezinformare și manipulare informațională, în special în localitățile din stânga Nistrului și Zona de Securitate, unde accesul la informații verificate este limitat. Lipsa unei comunicări publice sistematice și adaptate contextului local poate favoriza apariția percepțiilor eronate și a neîncrederii față de măsurile adoptate de autorități. În acest context, consolidarea comunicării instituționale, informarea constantă a populației din surse oficiale și credibile și explicarea clară a deciziilor adoptate constituie elemente esențiale pentru gestionarea eficientă a situațiilor de criză și pentru prevenirea tensiunilor sociale.
- 5. Răspunsul general al Guvernului la criză** – Guvernul a instituit o comisie guvernamentală de coordonare și a adoptat un plan de măsuri pentru sezonul de încălzire 2024–2025. Acțiunile au inclus: conectarea localităților din Zona de Securitate la rețelele de pe malul drept, furnizarea de generatoare, alocări de fonduri pentru combustibil și echipamente de încălzire, accesarea Mecanismului de Protecție Civilă al UE pentru a obține centrale electrice și climatizoare, precum și negocieri cu Comisia Europeană pentru un sprijin financiar de 64 de milioane euro, din care 20 de milioane pentru gazele naturale destinate regiunii, și 10 de milioane pentru energia electrică destinată regiunii. De asemenea, au fost construite aproximativ 64 km de rețele de distribuție a gazelor naturale și 9 km de rețele electrice de tensiune medie, racordând peste 11.000 de consumatori din Zona de Securitate, realizare remarcabilă care reflectă consolidarea accesului populației la servicii esențiale și îmbunătățirea infrastructurii de bază în regiune. Totodată, insuficiența datelor actualizate și fiabile privind situația socio-economică din regiune limitează posibilitatea de a evalua în mod obiectiv măsura în care aceste intervenții au contribuit

la ameliorarea condițiilor de trai ale categoriilor sociale cele mai vulnerabile din regiune. În pofida acțiunilor întreprinse de către autoritățile de stat, localitățile Varnița, Corjova, Mahala, Molovata Nouă, Cocieri și Vasilevca continuă să se afle într-o stare sporită de risc energetic; în eventualitatea sistării aprovizionării cu gaze naturale, acestea nu dispun de infrastructura necesară pentru a răspunde eficient provocărilor generate de lipsa resurselor energetice. Astfel, în sezonul rece 2025-2026, securitatea energetică a unor localități din stânga Nistrului și Zona de Securitate rămâne o problemă majoră, care necesită intervenția continuă. Astfel, există necesitatea asigurării unei clarități privind stadiul de realizare a proiectelor de conectare a tuturor localităților din stânga Nistrului și din Zona de Securitate la rețelele energetice și de gaze naturale de pe malul drept al Nistrului, în vederea sporirii securității energetice a regiunii și prevenirii repetării unor situații de criză similare.

6. Dreptul la cel mai înalt standard de sănătate – Sistemul sanitar din regiunea transnistreană rămâne profund afectat, fiind caracterizat de funcționarea a 15 spitale cu infrastructură învechită și de un deficit acut de medicamente și personal medical. În contextul crizei energetice, Ministerul Sănătății a asigurat continuitatea unor servicii medicale esențiale în Zona de Securitate și în localitățile limitrofe, prin distribuirea de generatoare și pompe de căldură către Oficiile Medicilor de Familie din Doroțcaia, Cocieri, Molovata Nouă, Pârâta și Pohrebea, instalarea a 4 centrale electrice ”Electromatik, cu capacitatea de 22 kVA în centrele de sănătate din Anenii Noi, Rezina și Căușeni, precum și prin dotarea laboratoarelor de microbiologie a tuberculozei din Camenca, Grigoriopol, Rîbnița și Bender cu echipamente și consumabile specializate. Totodată, au fost menținute programele naționale de asigurări medicale, iar Compania Națională de Asigurări în Medicină a informat că, în perioada 01.01.2025–01.07.2025, au fost încheiate contracte cu 5 prestatori de servicii medicale din stânga Nistrului, cu transferul mijloacelor financiare aferente. Cu toate acestea, accesul pacienților din stânga Nistrului la servicii medicale rămâne limitat, Guvernul neavând posibilitatea de a dota instituțiile medicale aflate sub controlul administrației de facto, însă a consolidat capacitățile instituțiilor din Zona de Securitate, care au constituit o alternativă practică inclusiv pentru pacienți din regiunea transnistreană.

7. Dreptul la protecție socială – Ministerul Muncii și Protecției Sociale, împreună cu autoritățile teritoriale din Zona de Securitate și raioanele limitrofe, a adaptat sistemele de încălzire din instituțiile sociale pe bază de motorină, a distribuit generatoare și a transferat persoane vulnerabile în clădiri cu capacitate adecvată. A fost reactivat Centrul de Plasament din Cocieri, destinat persoanelor vârstnice și cu dizabilități, iar finanțarea suplimentară a permis achiziția de combustibil și echipamente. MMPS a alocat 95,4 milioane lei ATAS-urilor, asigurând generatoare, aparate de climatizare și imprimante. De asemenea, s-au acordat compensații la energie pentru 13.228 de gospodării din Zona de Securitate și pentru 25 de gospodării de pe malul stâng, însumând peste 47 milioane lei. Colaborarea cu ONG-uri precum „People in Need Moldova” și „Caritas Moldova” a adus ajutoare umanitare – sobe electrice, pături, lemne,

cărbune și generatoare. Totuși, capacitatea acestor centre și resursele disponibile sunt insuficiente pentru nevoile întregii regiuni, iar informarea populației despre aceste servicii rămâne limitată.

8. Dreptul la educație – În regiunea transnistreană activează opt instituții de învățământ subordonate Ministerului Educației, însumând 1.886 de elevi. În iarna 2024-2025, cursurile au fost suspendate două săptămâni pentru a evita expunerea elevilor la temperaturi scăzute. După reluare, s-a adoptat un model mixt: clasele primare și terminale au revenit la școală, iar celelalte au studiat online. MEC a instalat 100 de aparate de aer condiționat cu funcție de încălzire și 48 de aparate suplimentare în sălile de clasă, a livrat 350 de planșete pentru învățământ la distanță, a distribuit generatoare și a susținut instituțiile cu fonduri pentru datorii și proiecte de eficiență energetică. De asemenea, au fost furnizate cinci panouri interactive, cinci calculatoare All-in-one și două vehicule de transport școlar. Astfel, a fost asigurată continuitatea procesului educațional. În ciuda acestor eforturi, persistă probleme legate de conectivitatea digitală, accesul la echipamente și calitatea predării online, iar acestea riscă să accentueze decalajele educaționale. Informațiile colectate de către reprezentanții OAP demonstrează că, în general, dreptul la educație a elevilor încadrați în instituțiile de învățământ din regiunea de pe malul stâng al Nistrului și Zona de Securitatea din subordinea MEC confirmă faptul că continuitatea procesului educațional a fost asigurat.

9. Acces liber la justiție – A fost asigurată implementarea măsurilor menite să garanteze continuitatea activității instanțelor de judecată din subordinea autorităților constituționale cu sediu în regiunea transnistreană și din Zona de Securitate, precum și a activității Procuraturii din mun. Bender, fără afectarea accesului liber la justiție a locuitorilor din regiune. Totodată, dincolo de aceste eforturi, sistemul judecătoresc din regiunea transnistreană rămâne profund disfuncțional, caracterizat de lipsa independenței judiciare, utilizarea justiției ca instrument de represiune politică, impunitate și încălcări sistemice ale drepturilor omului, ceea ce confirmă un eșec structural al statului de drept în regiune.

10. Respectarea drepturilor persoanelor private de libertate – Persoanele private de libertate din penitenciarele controlate de către așa-numitele autorități transnistriene se află într-o situație de vulnerabilitate accentuată (tortură, rele tratamente, lipsa accesului la medicină și alte servicii esențiale), determinată de lipsa controlului efectiv al autorităților constituționale și de imposibilitatea exercitării unui mecanism independent de monitorizare. În regiune funcționează cinci penitenciare subordonate Tiraspolului, iar două – Penitenciarul nr. 8 Bender și Penitenciarul nr. 12 Bender – se află sub jurisdicția Ministerului Justiției al Republicii Moldova. Pentru penitenciarele aflate sub controlul structurilor de la Tiraspol, autoritățile naționale nu dispun de date complete și verificate privind numărul persoanelor private de libertate și condițiile de detenție, fapt care limitează evaluarea respectării drepturilor acestora. În același timp, rapoartele organizațiilor pentru drepturile omului semnalează existența unor probleme

persistente în aceste instituții, inclusiv condiții materiale precare, supraaglomerare și acces limitat la asistență medicală³³. În ceea ce privește penitenciarele aflate sub jurisdicția autorităților constituționale, raportul relevă că, în contextul crizei energetice, Administrația Națională a Penitenciarelor a întreprins măsuri pentru a asigura continuitatea condițiilor minime de detenție, inclusiv prin utilizarea cazanelor pe combustibil solid, generatoarelor electrice, instalarea panourilor fotovoltaice, dotarea Penitenciarului nr. 12 Bender cu două stații electrice mobile de 100 kW și implementarea unor măsuri de eficiență energetică, fiind astfel menținută funcționarea serviciilor esențiale și prevenită agravarea condițiilor de detenție atât în Penitenciarul nr. 8 Bender, cât și în Penitenciarul nr. 12 Bender. Cu toate acestea, în viziunea Avocatului Poporului, condițiile de trai, accesul la serviciile medicale și accesul la justiție pentru persoanele private de libertate din Penitenciarele nr. 8 și nr. 12 rămân limitate și nu corespund în mod constant standardelor internaționale în materie.

11. Planul pentru sezonul 2025–2026 – Prin Hotărârea nr. 216/2025, Guvernul a aprobat un plan cu 48 de măsuri care vizează diversificarea surselor de gaze naturale, utilizarea rutelor alternative de transport și întărirea securității energetice. Planul prevede ca furnizorii de gaze naturale vor suplini stocurile comerciale de gaze naturale pentru malul drept al Nistrului în proporție de cel puțin 15% din consumul anual mediu, proporțional cotelor lor de părți, și prevede un sprijin financiar european de 60 milioane euro pentru locuitorii regiunii, în caz de stopare a livrărilor. La fel, a fost desemnată o entitate responsabilă de furnizarea gazelor naturale în regiunea transnistreană, precum și de constituirea și menținerea stocurilor de gaze naturale suficiente pentru a acoperi cel puțin 15% din consumul mediu anual al consumatorilor vulnerabili din regiune. Acest plan constituie un progres important, dar raportul insistă ca el să includă măsuri concrete pentru protejarea grupurilor vulnerabile, asigurarea accesului la electricitate, apă și căldură și comunicarea transparentă către populație.

³³https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT_DORT_RO_2023-1.pdf

RECOMANDĂRI

Recomandări adresate **Guvernului Republicii Moldova**

I. Transparență și informare publică

1. Asigurarea actualizării și publicării periodice a informațiilor privind implementarea Dispozițiilor Comisiei pentru Situații Excepționale adoptate în contextul crizei energetice, inclusiv a stadiului proiectelor de conectare energetică a localităților din Zona de Securitate și din stânga Nistrului.
2. Elaborarea și publicarea unei hărți oficiale actualizate a localităților din Zona de Securitate conectate și neconectate la rețelele energetice de pe malul drept al Nistrului, cu indicarea motivelor obiective ale întârzierilor și a termenelor realiste de finalizare a lucrărilor.
3. Consolidarea comunicării instituționale proactive în situații de criză, inclusiv prin mesaje clare, coerente și adaptate contextului local, difuzate prin canale accesibile populației din Zonele afectate.
4. Identificarea și reducerea riscurilor de dezinformare și manipulare informațională, prin informarea constantă a populației din surse oficiale și credibile și prin coordonarea mesajelor publice între autoritățile responsabile.

II. Securitate energetică și infrastructură

5. Finalizarea, în regim prioritar, a conectării tuturor localităților din Zona de Securitate la infrastructura energetică de pe malul drept al Nistrului, în vederea reducerii dependenței de rețelele din regiunea transnistreană.
6. Asigurarea unei capacități suficiente și fiabile a rețelelor electrice, inclusiv prin construirea unor linii de alimentare cu putere sporită pentru agenții economici din localitățile afectate (ex. Copanca), pentru a preveni riscuri economice și sociale în perioadele de vârf de consum.
7. Integrarea explicită a regiunii transnistrene și a Zonei de Securitate în planurile anuale de pregătire pentru sezonul de încălzire, inclusiv prin elaborarea de scenarii alternative și măsuri de rezervă pentru situații de întrerupere a livrărilor energetice.

8. Continuarea investițiilor în surse alternative și soluții temporare de asigurare energetică (generatoare, pompe de căldură, cazane alternative) pentru instituțiile publice esențiale din Zonele afectate.

III. Protecție socială și grupuri vulnerabile

9. Elaborarea unor mecanisme specifice de protecție pentru persoanele afectate de crize energetice din regiuni aflate în afara controlului efectiv al autorităților constituționale, inclusiv pentru persoanele intern strămutate.
10. Asigurarea unei abordări sistemice și coordonate în protecția grupurilor vulnerabile (persoane vârstnice, persoane cu dizabilități, copii, persoane dependente de servicii medicale), în toate etapele gestionării situațiilor de criză.
11. Crearea unui fond special de urgență, destinat sprijinirii populației din stânga Nistrului și din Zona de Securitate în situații de criză energetică, climatică sau umanitară.
12. Dezvoltarea și operaționalizarea unor centre de plasament temporar pentru situații de criză energetică severă, în special pentru beneficiarii serviciilor sociale și persoanele aflate în situații de vulnerabilitate accentuată.

IV. Coordonare instituțională și guvernare

13. Consolidarea mecanismelor de coordonare interinstituțională în situații de criză, inclusiv prin întărirea rolului Centrului Național de Management al Crizelor și delimitarea clară a responsabilităților între autoritățile centrale și cele locale.
14. Integrarea sistematică a abordării bazate pe drepturile omului în procesul de elaborare, adoptare și implementare a deciziilor guvernamentale aplicabile în regiuni afectate de crize.

V. Monitorizare și acces la informații

15. Facilitarea accesului Avocatului Poporului și, după caz, a experților naționali și internaționali, pentru monitorizarea independentă a situației drepturilor omului în regiunea transnistreană, în limitele cadrului constituțional și ale obligațiilor internaționale ale Republicii Moldova.
16. Asigurarea unui schimb minim funcțional de date și informații relevante privind situația socială, medicală și energetică a populației afectate, necesar pentru evaluarea impactului măsurilor adoptate și pentru fundamentarea deciziilor viitoare.